

לשוננו לעם

עורכים: דוד טלשיר, חיים א' כהן, יוסף עופר

מתוך

כרך מז, תשנ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ברוך פודולסקי

על מילונים עבריים דו-לשוניים חדשים

א

1. Hayim Baltzan, *Webster's New World Hebrew Dictionary*, Modan, Tel Aviv 1992.
2. חיים בלצן, מילון עברי-רוסי שימושי לדוברי רוסית, הוצאת כרטא, ירושלים 1995.

שני המילונים שלפנינו, האחד עברי-אנגלי ואנגלי-עברי, השני עברי-רוסי, הנם תופעה חדשה במילונאות העברית. עיקר החידוש: המילים העבריות מוצגות בתעתיקן לאלף-בית הלועזי (ולצדן המילה בכתיב העברי), כלומר על פי הגייתן. מילון זה נועד אפוא למי שמבקש למצוא במילון מילה הנקראת לו בשמיעת העברית ולא בקריאתה. הדרך לחיפוש מילה כזאת במילון רגיל היא, כידוע, מסובכת ואף מפרכת. את המילה קָטַע, למשל (הנשמעת בימינו בפי רוב הדוברים kata), יש אפשרות למצוא, לכאורה, ב־12 מקומות שונים: בכ' או ק' בראש התיבה, בת' או ט' באמצעה ובא', ע' או ה' בסופה. גם ישראלים מתלבטים מדי פעם בענייני הכתיב, שלא לדבר על עולים חדשים ולומדי עברית אחרים אשר נאלצים להתמודד עם הבעיה מדי יום ביומו ממש. רכישת מילים חדשות מתבצעת לעתים קרובות לא מתוך קריאה כי אם מתוך שמיעה: אתה נתקל במילה לא מוכרת בשידור רדיו או טלוויזיה, או בשיחה, ואז אתה פונה למילון בחיפוש אחר פירושה המדויק.

במילון של חיים בלצן, המסודר, כאמור, על פי הגייתן של המילים, יכול כל היודע להגות את המילה למצאה במילון ללא כל קושי. כך, למשל, כל מילה הפותחת באות א' או ע' או אף ה' (שכן גם העיצור הזה נאלם בפי דוברים רבים) באה בהתאם לתנועתה: avad (אָבַד), avad (עָבַד) באות בזו אחר זו בלי להתחשב בסימונם של העיצורים א' וע'. בטל אם כן הצורך לחפש מילה מסוימת בכמה מקומות. (לעניין זה אפשר להשוות את הנהוג במילונאות הסינית והיפנית. בשתי שפות אלה, המשתמשות בכתב אידיאוגרפי ולא פונטי, קיימת מסורת של שני סוגי מילונים: אלה הערוכים לפי ההירוגליפים ומילונים פונטיים המציינים אחרי התעתיק את ההירוגליף המתאים.)

סידור ערכים לפי ההגייה הנו המעלה העיקרית של המילון, אך אין היא היחידה. אין זה רק מילון פונטי אשר מהווה מעין גשר בין הגייה לכתב. זהו גם מילון מתרגם המכיל מספר רב של מילים וצירופי מילים שלא ניתן למצוא במילונים אחרים. אוצר ערכיו רחב והוא כולל מילים ממשלבי הלשון השונים המשמשים בעברית בת זמננו, הן מן המשלב הגבוה (pshooto ke-mashma'ot - פשוטו כמשמעו) הן מן המשלבים הנמוכים - לשון הדיבור והסלנג (ta'eez - תעיז!; ptzatza - פצצה [יחתיכה]). כן הוא כולל מושגים רבים מתחומי החיים בישראל (שמות מפלגות, מוסדות, רשויות השלטון, ארגונים וכיו"ב) ואף את שמות מקומות היישוב בארץ עם מידע קצר עליהם. בעניין זה האחרון יש תועלת רבה לעולה החדש השומע שמו של מקום בארץ ומבקש לדעת דבר מה עליו, אך התועלת בזה היא גם למי שכבר קורא עברית, שכן הוא מסייע לו בזיהוי העובדה שמדובר בשמו של מקום. העברית, כידוע, אינה משתמשת באות גדולה בראשו של שם פרטי, כנהוג בשפות האירופאיות, ועל כן מי שנתקל לראשונה בשם כגון **בית ברל** יתקשה להבין במה מדובר (הוא עשוי לחשוב שמדובר, למשל, בביתו של אדם כלשהו ששמו ברל). ועוד מעלה: הערכים מוצגים בתוספת ציון ההטעמה ונוסף עליהם גם מידע דקדוקי: צורת הרבים (לפעמים אף נסמך) בשמות העצם, צורת הנקבה בשמות התואר, צורות ההווה והעתיד בפעלים.

חיים בלצן עשה בשני המילונים הפונטיים שלו מעשה חשוב מאוד. תועלת רבה יש בהם לכל לומד עברית.

ב

אברהם סולומוניק ודוד מוריסון, מילון עברי-אנגלי-רוסי המבוסס על שורשים פועליים (משכילון 1), הוצאת מיל"ה, ירושלים 1996

מילון זה, שיצא זה עתה לאור בהוצאת מיל"ה (מכון ירושלים להשכלה), הנו כלי חדש וחשוב בהקניית העברית לעולים חדשים, הן הלומדים באולפן הן המעוניינים גם לאחר מכן לשפר את ידיעתם בשפה ולהעשיר את אוצר המילים שלהם. המילון מכיל 1640 שורשים על פועליהם וכן שמות העצם ושמות התואר הגזורים מאותו השורש.

כידוע, אחרי תקופה ראשונה של לימוד אינטנסיבי העולה מתחיל לעבוד ומפסיק למעשה ללמוד את השפה באופן מסודר. הוא רוכש רק את אותן המילים שהוא זקוק להן בעבודתו ובחיי היום יום, ולמעשה נשאר עם אוצר מילים מצומצם ביותר שאינו מאפשר לו ליהנות מהתרבות העברית העשירה.

כיצד ניתן להעשיר את אוצר המילים שלו מבלי להעמיס עליו לימוד מייגע של אינ־ספור מילים? הספר החדש נותן פתרון קל ונוח לבעיה זו. נדגים את דברינו: את הפועל "ללכת" לומדים הכול בשלבי הלימוד הראשוניים; לשאר המילים הגזורות משורש הפועל הזה כמעט שאין הלומדים מגיעים. הצצה במילון שלפנינו מעניקה לנו 15 מילים נוספות על פירושיהן, כולל "להוליד", "תהלוכה", "תהליך" ועוד. כל המעוניין להרחיב את ידיעת השפה יראה מיד את הקשר בין המילה החדשה למילה המוכרת לו, וכך יוכל לרכוש בקלות מילים חדשות רבות.

המילון תלת־לשוני, דהיינו הוא מתאים לא רק לדוברי רוסית אלא גם לכל היודע אנגלית.

המילון ערוך בצורה מדעית מחושבת היטב. הפועל (בצורת מקור) מלווה במילת היחס המוצרכת, אחר כך בא סימון הבניין ומספר לוח הנטייה המפנה את הקורא לנספח בן 158 לוחות נטייה שמהם לומד המעיין במילון את דרך נטייתו של הערך. אם יש דבר מה חריג בנטייתו של הפועל, ימצא הקורא הערה על כך בערך עצמו, זאת במקום להוסיף בנספח לוח מיוחד שההצדקה לו הן צורות חריגות אחדות בלבד. כך, למשל, פעלים שלי הפועל שלהם היא נִי (דוגמת שָׁכַן, בָּחַן וכד') לא הוכן להם לוח נטייה מיוחד, ואת הצורות שָׁכְנוּ, בָּחֲנוּ, תִּשְׁכְּנֶה, תִּבְחֶנָּה, שרק הן שונות במערכת נטיית העבר והעתיד של הפועל, מציין המילון בערך עצמו.

ציון חלקי הדיבור של שמות עצם ושמות תואר הוא באמצעות סימון המין לצד שם עצם וציון האות ת' לצד התואר.

ניתנה גם הדעת לעיצובו הנאה של המילון - הערכים מופרדים זה מזה ברקע שונה (לבן ואפור לסירוגין), האותיות גדולות ומאירות עיניים, ההדפסה בהירה והכריכה נאה. בטוחני שכל הלומד עברית וכל הרוצה להעשיר את אוצר המילים שלו ולהרחיב את ידיעתו בשפה ישמח לעשות שימוש במילון זה.

KH.

NOTE: The combination **kh**, in this dictionary, transliterates the Hebrew consonants כ (Khet) and כּ (Khaf), the pronunciation of which is virtually identical in contemporary Hebrew speech. To an English-speaking person it sounds like the *ch* in the Scottish word *loch* or in the Jewish name *Chaim* (Khayem). Thus words beginning with this sound have been grouped separately from those beginning with K.

Most of these words begin with כ (Khet), fewer with כּ (Khaf). This is because the phonetics of the classical language require that a Khaf, when beginning a word, be dotted as a כּ (Kaf), i.e. read as k and not as kh. Preceded by some prefix, it often remains kh. Thus many words listed in this chapter begin with Khaf but with a prefix indicated in parentheses.

◇ **khabad** ("Chabad") חב"ד worldwide Hasidic movement centering around the personality of its head, the Lubavitcher Rabbi, whose residence and headquarters are in Brooklyn, New York. It has a large following in Israel, with headquarters in a township of its own, **Kefer Khabad**, near Ramla, off the old Tel-Aviv-Jerusalem road.

khabal [ah] /-ot חבלה *nf* harm; sabotage; (+of: -at).

(me'as[ah] /-ey) **khabalah** חבלה *nm* act of sabotage.

khabash חבש *nf* Ethiopia.

◇ ('oley) **khabash** see ◇ 'oley **etyoppeeyah**.

khabashee /-ot חבשי 1. *nmf* & *adj* Ethiopian; 2. Jewish immigrant from Ethiopia.

khablan /-eem חבלן *nm* 1. saboteur; terrorist; 2. sapper; (*pl*+of: -ey).

(peegoo'a) **khablane** חבליני *nm* terrorist act; act of terrorism.

khabeebee (*npr* **khaveevee**) חביבי [*slang*] *interj* *m* dear fellow! .

khabeebtee (*npr* **khaveevatee**) חביבתי [*slang*] *interj* *f* dear girl! darling! .

khaboob! (or: yah, **khaboob**) חבוב [*slang*] *interj* *m* dear fellow!

khaboor [ah] /-ot חבורה *nf* bruise; (+of: -at).

khad /-ad *num* prefix one-; mono-; single-.

khad /-ah חד *adj* sharp; shrill.

khad ve-khalak חד חלק *nm* short and sweet.

khad [ah] /-lah /-alte חל *v* ceased; stopped; (*pres* **khadet**; *fut* **yekhdal**).

khadal **kheedlee!** חל! *v imp sing m/f* stop! leave off! leave it alone!

khadal /**kheedley** **eeshheem** חדל-אישים *nm* & *adj* *m* good for nothing.

khad [ar] /-rah /-arte חדר *v* penetrated; pierced; (*pres* **khoder**; *fut* **yakhdor**).

khad [ar] /-rey חדר *m*+of room of; -room.

khad [ar] /-rey **ambatyah** חדר אמבטיה *nm* bathroom.

khad [ar] /-rey 'avodah חדר עבודה *nm* study.

khad [ar] /-rey **hamtanah** חדר המתנה *nm* waiting-room.

khad [ar] /-rey **okhel** חדר אוכל *nm* dining-room.

khad [ar] /-rey **orkheem** חדר אורחים *nm* parlor; living room; salon.

khad [ar] /-rey **sheynah** חדר שינה *nm* bedroom.

khad [ar] /-rey **yeladeem** חדר ילדים *nm* nursery.

khadareem חדרים *nm pl* rooms; (*sing* **kheder**; *pl*+of: **khadrey**).

khadash /-ah חדש *adj* new.

(en) **khadash** (or: **eyn** etc) חדש *no* news; nothing new.

(me) **khadash** (or: **mee** etc) מחדש *adv* anew.

(ol[ah] /-eem) **khadash** /-eem עולה חדש *nm* new immigrant to Israel (male).

khadash [ah] /-ot חדשה *news*; (+of: -at).

(ol[ah] /-ot) **khadash** [ah] /-ot עולה חדשה *nf* new immigrant to Israel (female).

◇ **Khadeed** (Hadid) חדר *nm* village (est. 1949) in the Coastal Plain, 5 km NE of Lod. Pop. 457.

khaddeer /-ah חדיר *adj* permeable; penetrable.

khaddeer [ah] /-ot חדירה *nf* penetration; (+of: -at).

khaddeesh /-ah חדיש *adj* modern; up-to-date.

◇ **Khadgrah** (Hadera) חדרה *nf* town (est. 1890) in N. Sharon. Pop. 45,600.

khad-gonee (*cpr* **khad-gvane**) /-ot חדירני *adj* monotonous.

khad-horee /-ot חדר הור *adj* one-parent- (family).

◇ **khadj** חאג' *nm* (*Arab.*) title added to the name of a Muslim who has made his obligatory, once in a lifetime, pilgrimage to Mecca.

khad-mashma' /-ot חדמשמעי *adj* unequivocal.

(ve) **kha-domeh** וחדמה *et cetera*.

khadoor /-ah חודור *adj* imbued with; inspired.

khadoot /-ot חדות *nf* sharpness; acuteness.

425		משכילון I	
потеря детей	loss of children, bereavement	שכול	
потерявший детей	bereaved of one's children	שכולתי	
שכלל			
усовершенствовать	to perfect, improve	לשכלל את... מי (83)	
был усовершенствован,	was perfected,	שכלל מי (98)	
модернизирован	improved		
усовершенствоваться	to improve oneself, become more sophisticated	להשתכלל ה (155)	
процесс усовершенствования	improving, sophistication	השתכללות	
действия по усовершенствованию	improvement, perfection	שכלול	
усовершенствованный,	perfect, elaborate, sophisticated	משכלל ה	
модернизированный			
שכם			
1 вставать рано 2. предупредить к.-л.	1. to rise early 2. to anticipate someone	להשכים הי (99)	
рано с утра	early in the morning	השכם	
раннее пробуждение и подъем (также в армии)	1. early rising 2. reveille	השכמה	
שכן			
жить, проживать в...	to reside, dwell	לשכן ב... פ (1)	
		אד: שכן, תשכנה	
1. поселять, давать жилье	1. to house	לשכן את... ב... מי (70)	
2. ставить на постой	2. to billet	אד: שכן, תשכנה	
предоставлять жилье	to settle, establish, place	להשכן את... ב... הי (99)	
поселяться в...	to settle down, establish a dwelling	להשתכן ב... ה (145)	
		אד: השתכנו, תשתכנה	
заселение, вселение в дома	settling, establishing	השכנה	
вселение и обустройство	housing, accommodation	השתכנות	
1. живущий, жилец	1. dweller, inhabitant	שכן	
2. сосед	2. neighbor		
соседство, отношения между соседями	neighborhood, vicinity	שכנות	
1. квартал жилых домов	1. housing project, development	שכונ	
2. постройка, застройка	2. housing		
район, район застройки	neighborhood, district	שכונה	
относящийся к данному району	pertaining to a district	שכונתי	
1. жилье, резиденция	1. dwelling, habitat	משכון	
2. Скиния, Завета	2. "The Mishkan" - The Tabernacle		
Божественное присутствие	God's presence, holy inspiration	שכינה	
שכנע			
убеждать, уговаривать	to persuade, convince	לשכנע את... מי (85)	
		אד: כ במקום ב	

דוגמת עמוד מתוך המילון העברי-אנגלי-רוסי של אי סולומוניק ודי מוריסון